

Historisk
Beskrivelse

saavel over

Guldsvaaden i Kjøbenhavn

fra 5te til 7de Juni 1795,

ligesom og

over de ødelagte

offentlige og private Bygninger,

tilligemed sammes

Mærkværdigheder,

og en

udførlig Beskrivelse

over det

konstige Trykværk ved Nicolai Kirke,

Andet forøget og forbedret Oplag.

Kjøbenhavn 1795.

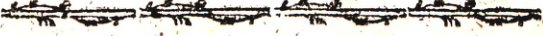
Trykt hos M. Seest og faaes tilkjøb for 8 R., hestet 10 R.
hos Boghandler N. Soldin i Nyntergaden 57.

~~OS. 473~~

~~H 91~~

2. Opf.

7227

Blandt de Ting, vi beklage, naar vi erindre os den før kaldede store Ildbrand i Kjøbenhavn, Aar 1728, er dette een, at man ingen samlet Efterretning har om de af Ildsvaaden ødelagte offentlige og private Bygninger. Historien kræver Naarvaagenhed hos den ved enhver vigtig Tildragelse levende Slægt i at optegne, hvad der foregaaer, thi skulde Efterretningerne samles først af Efterkommerne, blive de sjelden Historie, de blive ofte Fabel. Naarværende Ildsvaade har vel ikke ødelagt saa mange offentlige Bygninger, som hiint Ildsvaade, men den har dog altid ødelagt nok til at blive en Genstand for Efterkommernes Erindring og Beklagelse. De Efterretninger, man hiindtil saavel om Ildens Ødelæggelse som om de ødelagte Bygningers Situation, Bygningsmaade

maade og Indretninger har kunnet samle, meddeles derfor her for det første.

Ilden opkom den 5 Junii 1795 ved 3 Olet om Eftermiddagen, først i et Hjørne af den saa kaldede Dellehaage paa gammel Holm, antændte derefter et Brænde- og Steenful-Oplag og udbredte sig strax derpaa i en lang Magazin-Bygning; men Oprindelsen dertil vides ikke. Denne Magazin-Bygning bestod af tvende lange Fløie, som vare forenede ved en Pavillon, 5 Fag bred, 3 Etager høi, med en rund Cuppel over det midterste Fag. Bag Cuppelen var der i Taget onbragt et lille igjennembrukket Spiir, om trent 21 Alen høit, ziret paa Spidsen med Neptuni Billede. I Midten var Indgangen igjennem en temmelig høi Dør, over hvilken Kong Christian den Sjettes Ravn under en Krone var udhugget i Steen. De tvende lange Fløie bleve kaldte det store Sæmagazin, de vare tilligemed Pavillonens opbygte af Kong Christian den Sjette, og de bleve brugte til Magazin for Taffelagen. I Pavillonens underste Etage blev Holmens Archiv forvaret, i anden Etage adskillige mathematiske Instrumenter og Machiner og i øverste Etage en

Deel

Deel Modeller af Skibe, Kraner, Møller og
 deslige.

Fra denne Bygning gik Tiden over i Admi-
 ralitetens og Commissariats-Bygningen og den til-
 grænsende Baaning for Holmens Ches. Admira-
 litets-Bygningen var 11 Fag bred, to Hoved- og
 en Mecanin-Stage høi, havde et heelt Tag, en Dør
 paa hver Ende og en Indgangsport til Holmen i
 Midten. Den var 66 Alen lang, 20 Alen høi
 til Taget og 28 Alen høi med Taget. Kong Friderich
 den Fjerde havde ladet denne Bygning opføre i
 Aaret 1704, og bestemt den til General-Commis-
 sariats- og Admiralitetens Forsamlinger, men den
 blev siden af Kong Christian den Sjette overdragen
 ene til Cse-Statens Forretningers Bestyrelse.

Faa Timer efter Tildens Udbrud brød Luften
 ogsaa ud i Bygningerne ved Holmens Canal og
 i St. Nicolai Kirketaarn, derefter udbredte den sig
 i alle Kirkens Bygninger. Denne Kirke var ikke
 allene den ældste men og den eneste fra det gamle
 Kjøbenhavn levnede Kirke. Der havde været be-
 gyndt paa Kirkens Opførelse førend Reforma-
 tionen, men den blev ikke fuldført førend i Refor-
 mationstiden Aar 1517, da den og strax blev
 indrammet de Lutherste til deres Gudsdyrkelse.

Den

Den tidste Præst Magister Martinus, som af
 N° 13 Christiaan den Anden var forfærdet fra
 Eadsen, og efter denne den betjendte Magister
 Schausen vare de første, som i denne Kirke under
 disse efter Doctor Ruthers Forfærdet. Aar 1529
 gjorde man første Gang Begyndelse med der at
 syngte Danse.

I de første tredstidstue Aar havde denne
 Kirke intet Saarn; det blev først paabygt Aar
 1582 af Cantzleren Christoffer Malsendorf.
 Dette Kirsetaarn var meget labt, men beagtet
 blæste det ned i Aaret 1627 af en heftig Storm,
 nedslag Svælsingen og urrydeliggjorde Kirken saa
 overhaands, at den i et heelt Aar ikke kunde bru-
 ges til Gudstjenesten, hvilsten imidlertid maatte
 forrettes under aaben Himmel paa Kirsegården.
 Eiden samlede man paa en Capital til at bygge
 der nye Saarn for, men fuldstaellig blev Capitalen
 ikke førend i Aaret 1663. Saarnet stod under
 Bygning fra sidstnævnte Aar til Aar 1666. Slev
 stangen blev pafar i Aaret 1669, ved hvilsten
 Reiligbed en Trompeter, der havde forbrudt Livet,
 skal have tilveiebragt sig Hærdon ved paa Smappent
 øver Slevien ranfsaende at have blæst et Citse
 paa Trompet, druffet nogle Glas Bliin paa Rom-
 gens

gens Sundhed og nedkastede Glassene, som ubestaa-
 digede, skulde være blevne fundne paa Kirkegaarden.
 Saadanne Begreber havde man i de Tider om Straf-
 fes Nødvendighed. Paa samme Tid blev og det
 nye Chor bygget. Murene om samme vare ud-
 vendig zirede med ti Billeder i Steen af Prophe-
 terne og Kirkefædrene, og adskillige paa Kobber
 malede Billeder af Christus, Evangelisterne og
 Apostlerne; paa den Østre Ende af Gavlens var
 St. Nicolai Billedet anbragt, udhugget i Steen
 og forgyldt, og paa den Søndre Side af Kirken
 fandtes en fortræffelig Soelsskive af Longomontanus,
 Tyge Brahes Discipel. Den hele Kirke var tækket
 med Kobber, og den havde foruden Hovedspiret
 tvende andre, men meget mindre Spire. Taarnet
 var 150 Alen høit, det havde et Gallerie et Stykke
 ovenfor Uhret, og den øverste Fjerdedeel af samme
 hvilede paa forgyldte Kugler. Dette Taarn blev
 anseet for et Mesterstykke i Bygningskonsten. Ind-
 vendig var denne Kirke vel temmelig skummel for-
 medelst de store Piller, hvormed den var ziret og
 afdeelt, men desuagtet besad den mangfoldige
 Geeværdigheder, baade til Konsternes Nøds og
 til de der Begravedes Ære. Alteret, Orgelvær-
 ket og Prækestolen vare prydede med meget for-
 træffe-

træffeligt Billedhugger, Arbeide, med megen Forgyldning og med mange skjonne Malerier af Carl von Mandern og andres store Konstnere; paa Murene imellem Pillerne vare mange af den gamle Danske Adels Baabener anbragte. Af kostbare Gravminder var der en temmelig Deel. Det Rosenkrantske blev anseet for det smukkeste og betydeligste, det var forfærdiget af adskillige Slags Marmor og med overmaade megen Konst. Endvidere var der i Choret et prægtigt Monument af Kobber over den bekjendte Statsraad og Statsminister Lerche.

Ligesaa havde ogsaa de Ulfeldtske, Friskske, Pasbergske, Gersdorffske, Lindenovske, Schackiske, Høgiske og mange andre adelige og vigtige Familier i denne Kirke deres Begravelser og Monumenter.

Af Malerier var der endeel paa den Kongelige Stoel, blandt andre alle Kongerne af det Oldenborgske Huus, forfærdigede af adskillige bekjendte og store Malere. I Gangen om Choret fandtes en Kugle ophængt med følgende Forklaring derover:

„Udi Beleiringen Anno 1658 den 6 Augusti om Natten, blev denne Kugle skudt gloende paa den Nordre Side hos Choret.“

Orgelværket havde temmelig gode og rigtige Toner; der blev efter et Testamente spillet derpaa, foruden Søn- og Festsdagene, en Time hver Mandag, Onsdag og Fredag Eftermiddag.

Man havde for et halvt Hundrede Aar siden forfærdiget dette Trykværk, for i paakommende Jldsbaade at kunne henlede det fornødne Vand, hvor det skulde behøves, i alle de rundt om Kirken da liggende Gmaagader. Trykværket havde en Anbringer, der var 800 Fod lang; et Bassin, der kunde holde 400 Tønder Vand, var anbragt ved Kirken; Vandet blev henledet til Bassinet ved Rønder, og Anbringeren paa Trykværket gav i hvert Minut en Tønde Vand, naar det skulde føres 300 Fod bort to Tønder, naar det førtes 600 Fod, tre Tønder, naar det førtes 400 Fod, og 4 Tønder, naar det førtes 200 Fod. Ogsaa i Kirketaarnet kunde der ved dette Trykværk op-
twinges 2 Tønder i hvert Minut.

Da Taarnet, samme Aften Jldsbaaden begyndte, faldt, udbredte Ilden sig over Hvelvingen, Værgestræderne, Høibrostrædet, Gammelstrand, Læderstrædet, den ene Side af Amagertbro og Vindmøllekastet, samt en lille Deel af Østergaden. Paa den anden Side af Kirken blev endnu samme Aften

Holmens Kanal, Hummergaden, Laregaden, Admiralgaden, Boldhuusgaden og endeel af Svaldergaarden og Ulvegaden lagt i Aske. De øvrige publique Bygninger, som denne Dag og Nat bleve Offer for Ilden vare: St. Nicolai Eogns Frieskole, Petersens Jomfrue Kloster i Vimmelskafstet og den jødiske Rations Kirke i Læderstrædet.

St. Nicolai Skole laae i Hvelvingen, det var et temmelig stort grundmuret Huus. Skolegang nød der 150 Børn af begge Kjøen, hvoraf 24 fik Klæder fra Hoved til Fod, 56 fik Skoe og Strømper, 50 fik hver for 1 β . Brød daglig, og 10 bleve betalte for om Onsdagen at synge i Kirken. Denne nødvendige og nyttige Indretning er vel sen af de første, der blive bragte i Stand igjen.

Petersens Jomfrue Kloster var en stor nye Bygning paa Amagertorv lige for Helliggeistes Kirke. Den var opført fra nye af Grundmuer Aar 1768. Stifteren af dette Kloster var en Klædefræmmer navnlig Albert Petersen; han havde ved et Testamente givet 90000 Rdlr. til denne Stiftelse. Syve Kjøbmænds og Præsle døttre, alle over 35 Aar, nød frit Huus i denne Bygning, og hver af dem 150 Rdlr. aarlig til Underholdning.

Den Sjødiffe Bythage var en temmelig stor grundmuret Bygning, beliggende omtrent midt i Røderstrædet; i denne, holdt de Sydffe Gæder deres Morgens-, Aften og Sabbath-Aftnads. Desuden havde de portugisske Gæder isende andre Bythager, nemlig een i Kærgerstrædet og een i Enarregaden, hvilke begge ogsaa ere lagte i Asten.

Den 6te Junii om Formiddagen Skloffen ti havde Glden Naet Sammelbord, om Eftermiddagen laae Raadhuset, Raishuset og Erabens Aivesthuus i Asten, og om Aftenen brød den ud i Farvegaden, Ravenselfstrædet, Frederichsberggaden og andre til Messerbold løbende Gader.

Raadhuset var en stor og anseelig Bygning, liggende mellem Sammel- og Nør Torv. Det var 7 Fag bredt paa hver Facade, og rundt omkring to Etager høit. Facaderne vare 50 Alen brede og 18 Alen høie til Taget. Fra Østsisken til Sagrygen var der ogsaa 18 Alen, og det i Taget anbragte Kaarn var 40 Alen høit. Taget var gebroden.

Bovesfacaden vendte ud til Sammel-Torv. Gindgangen i Midten var et hjertigt Stenportal af dobbelte fricsfaende Rommerse Piller. Over Pillerne var en Asten, givet med tvende Figurer.

De tre midterste Fag havde en høj rundagtig Frontespids over sig; i denne var der udhugget i Steen et Brystbillede af Kong Christian den Sjette, staaende paa det Danske af tvende Bildmænd holdte Vaaben. Ved Siden af Vaabenet i denne Frontespids sad tvende Figurer, forestillende Forsigtigheden og Retfærdigheden, og paa Gesimsen af Frontespidsen bar tvende i Basuner blæsende Engle Kong Christian den Sjettes Navn i Chiffre med den Kongelige Krone over. Til Portalet stødte der en stor friestaaende Steentrappe.

Den anden Façade til Rhetorb, havde fire hvelvede Indgange lige med Jorden. Over det midterste Fag var det Danske Vaaben udhugget i Steen under den Kongelige Krone anbragt paa en rund Frontespids. Begge Endefagene havde hver en Vinkelspids over sig, og i disse var Staens Vaaben udhugget i Steen.

Taarnet havde et godt Uhr med Uhrskiver ud til begge Torvene. Femten Alen oven for Taarnet var fem Alen af Taarnet gennemtrukket. I Fløien var Kong Christian den Sjettes Navn anbragt i Chiffre med Krone over.

Fra Portalet til Gammel Torv kom man ind i en stor Sal, der tjente til Samlingsplads for ham

dem, som skulde tale med Magistraten. Væggene i denne Sal vare behængte med Portraiter af det Oldenborgske Huses Konger, adskillige store Geværer og nogle Slagsværd, hvilke sidste vare reddede fra Ildbranden 1728. Paa den høire Side af Salen var der et langt Gallerie, hvortil der løb en Trappe af nogle Trin, og fra hvilket de Borgerfabet angaaende Forordninger, Placater og Rescripter bleve oplæste. Inden for dette Gallerie var Magistratens Forsamlingsstue, afdeelt saaledes ved et Eralsværk, at de, der havde med Magistraten at tale, derved bleve skilte fra Raadet. Ved Siden af Magistratens Forsamlingsstue var Raadhuus-Archivet, hvilket forvarede adskillige gamle og sjeldne Documenter, Hovedstaden's og dens Indbyggere vedkommende. Paa venstre Haand af den forommeldte store Forsal var Borgernes Bagstue, og bag den en Trappe, der løb op til nogle Arrestkamre.

I Archivet fandtes desuden bevaret følgende Antiquiteter og mærkværdige Ting, som uden al Tvivl ere reddede fra Ilden.

1) Et forgyldt Sølv-Brudesmykke, som Kong Christian den Tredies Gemalinde, Dronning Dorteaa havde foræret Raadhuset til Prydselse

delse for Brude af borgerlig Stand. Forgyl-
ningen paa samme var meget stærk, desuden var
det prydet med 5 Edelstene og 9 Norske Perler.
Den underste Edelsteen var en oval, den øverste
en firkantet Amethyst; i Midten stod en Pelican,
ved hvis høire Fod var anbragt en Bømsk Dia-
mant, ved den venstre en Saphir, og mellem
disse tvende Stene Dronningens forstelige Vaaben,
smukt emailleret og forsynet med Årstallet 1557.
De 9 Norske Perler vare indfattede i de Orna-
menter, som vare anbragte paa Smykket.

2) To Sølvocaler med Laag, forærede til
Magistraten Åar 1613 af Borgermester Michael
Wibe, tilligemed tvende andre Pocaler, som igjen
af Magistraten Åar 1786 blev bortgivet til det
Danske Broderskab og Skydeselskab uden for Bes-
terport. Paa de tvende Pocaler, som endnu
gjemtes paa Raadhuset, var der udgravet 2de
Hjorter, endeel Zirater og Bogstaverne M. W.
(Michael Wibe).

3) Et stort Jælandsst Drikkehorn, bestaaet
med Sølv og forsynet med en Sølvfod og et Sølv-
laag. Det var foræret Raadhuset af Storkanzler
Griffenfeldt Åar 1673, hvorfor og hans Vaaben
med Overskrift: *Sacræ Regiæ Majestatis Daniæ &*
Nore

Norvegiæ Magnæ Regni Cancellarius Comes de Griffenfeldt, deri var indgravet.

4) Et forgyldt Sølvbæger, hvorpaa oven- til stod: Concordia og paa Foden Senatus Hafni- ensis 1684. Det skal være brugt ved en egen Forsamling, som Magistraten i de Eider holdt een Gang om Aaret.

5) Et Sølvskrivertoi, foræret Raadhuset af Over- Secretair Volle Luydorff Aar 1682, hvorfor og hans Vaaben var anbrøgt paa Blæk- og Sand- huset.

6) Et andet Sølv- Skrivertoi, foræret Raadhuset ar 1682 af M. Høier.

7) Et Exemplar af den Danske Lov, ind- bundet i rødt Fløiel og forsynet med forgyldt ma- sivet Sølvbeslag. Det var foræret Raadhuset af Cancellieraad Schøler Aar 1683, hvorfor og hans Vaaben i Sølvplader paa Bindet var udgravet.

8) Et Aftryk i rødt Vox af det Kongelige Danske Vaaben, indsluttet i en Søvcapsel, paa hvis Laag Vaabenet med dets Heraldiske Couleurer i Emaille var anbragt, og foræret Raadhuset Aar 1774 af Borgemeester Hersleb.

I anden Etage ud til Gammeltorv var For- samlingsstuen for Stadens to og tredive Mænd:

den blev i de senere Tider ogsaa brugt til Politieret.

Ud til Nytorv var Kjelderen og endeel af 1ste Etage indrettet til Arrestkamre. I anden Etage var Politiekammeret, hvis Vægge vare behængte med Portraiter af Kiøbenhavns Politimestere, ligesaa Stadens Brand- Assurance-Contoir, to Værelser til Raadhuusskriverstue, to Værelser til Overformynderiet og et Værelse til Fattigvæsenets-Contoir.

Dette Raadhuus var opbyggt efter den store Ildbrand, Aar 1728, paa Grunden af det forrige paa samme Sted staaende Raadhuus. Det første Raadhuus, Kiøbenhavn havde, laae paa Hjørnet af Nørregaden og Klædeboderne. Der næst blev der opført et Raadhuus paa Hjørnet af Studiestrædet og Nørregaden. Det sidste Raadhuus, førend det som nu er opbrændt, blev opført Aar 1605, og afbrændte, ligesom det sidste, i Kiøbenhavns Ildbrand 1728. Følgende Danske Inscriptioner, som det gamle Raadhuus havde, ere saa meget desmere mærkværdige, som ingen af dem vare anbragte paa Stadens sidste Raadhuus.

Lad ingen Bild fra Ketten gaae,
 Lad Skjænk Dig ei besvige;
 Som Sagen er, dem hver Mand saa,
 Den Fattig' med den Rige!

„Anno 1659 den 11 Febr. var der Storm
 hier vor Kopenhagen, da var ich Andreas Frichen
 von Breslau, Måurmeister hier in Kopenhagen,
 Eltermann für die Brand-Meister und Brandge-
 sellen allzusammen diese Brandzangen brauchten
 wir vor die Feuer-Kuglen“

Waisenhuset, stiftet og bygget Aar 1727 af
 Kong Frederich den Fjerde, og opbrændt 1728 i
 den store Ildbrand paa nogle faa Baghuse nær,
 blev atter Aar 1731 opført fra Grunden af. Hø-
 vedfaçaden vendte ud mod Nytorv, den var 3 Eta-
 ger, 108 Alen bred, 24 Alen høi til Gesimsen,
 og 10 Alen fra Gesimsen til Tagryggen. Det
 havde i Midten en Kirke, hvis Mure sprang lidet
 frem for den øvrige Bygning. Denne Kirke var
 42 Alen breed, havde et Spiir 37 Alen høit, zi-
 ret med en forgyldt Krone mellem tvende Kugler,
 og i Spidsen en forgyldt Hane istedet for Fløi.
 Over Kirkedøren var følgende Bibelske Sprog an-
 bragt: „En reen og ubesmitet Gudsdyrkelse for

Faberen er denne, at besøge Faderløse og Enker i deres Trængsel, og at holde sig ubesmitet fra Verden. I Frontespidsen var det Danske Vaaben, holdet af tvende Bildmænd, med en Krone over udhugget i Steen.

Kong Frederich den Fjerde gav Stiftelsen en Capital af 60,000 Rdlr., og forsikkrede den aarlig 2000 Rdlr.; siden have adskillige private Folk forøget dens Fond. Der underholdes 150 Børn af begge Kjøn med Føde, Klæder og Underviisning.

Stiftelsen havde et betydeligt Bogtrykkerie, som ikke allene trykte Stiftelsens egne Forlags-Skrifter, men ogsaa adskillige andre Sager for Betaling. Ligesaa havde det et Apothek, en Boglade og et Bibliothek.

Stadens Aresthuus, eller Slutteriet kaldet, var bygget til Fængsel for dem af den borgerlige Stand, der bleve heftede enten for Gjæld eller for Forbrydelse. Det var en stor, svær, grundmuret Bygning, 4 Etager høi foruden Kjelderens. Over Døren, som var anbragt i Midten, og som havde en frie staaende stor Steentrappe, var Frederich den Fjerdes Navn i Chiffre udhugget i Steen, og i Frontespidsen var Stadens Vaaben

ben ligeledes anbragt i Steen. I Bygningen selv var der en lille Kirke.

Den 7de Junii om Eftermiddagen endtes Ildbranden. Den havde udbredt sig til den Tid langs med Vester, og Nørrevold fra Bartou Hospital af til Fruesogns Arbejdshus, og borttaget alle de Gader, som fandtes paa denne Strækning. Walkendorfs Collegium, Budolphi Kloster og tvende Professor-Gaarde i Studistrædet vare de sidste offentlige Bygninger denne Ildbrand lagde i Aske.

Walkendorfs Collegium i St. Peterstrædet var een af de allerældste Bygninger i Staden, og henved trehundrede Aar gammel. Den havde før end Reformationen været et Carmiliter-Kloster, men blev Aar 1595 af Rentemeester og Rigets Hofmester Christopher Walkendorf kjøbt og indrettet til Boelig for 16 Studenter. Den blev staaende 1728 midt i Ildsbaaden uden at tage megen Skade.

Bygningen var syv Fag til Gaden og to Etager høi; den havde Port i Midten, en Dvæst over de tre midterste Fag og en spids Frontespids over Dvæsten; den var 36 Alen bred, 16 Alen høi til Gesimsen og 28 Alen til Tagryggen.

Collegiet havde en temmelig stor Hauge, omgivet af Brandmuur, enhver Alumnus havde et Kvarteer for sig selv. Mellem denne Hauge og Gaardsrummet stod der et grundmuret Auditorium, hvori Alumni holdt deres aarlige Desputater, og hvori Bibliotheket blev forvaret. I Auditoriet hang Walfendorfs Portrait og Vaaben over en Table med en Inscription paa.

Capitalen, Walfendorf henlagde til denne Stiftelse, var ikkun 6100 Rdlr., men er Tid efter anden stegen til 20,000 Rdlr. Enhver Alumnus laane der i 5 Mar og nød imidlertid 30 Rdlr. aarlig. De brugte Stiftelsens Meubler og vare to og to om to Bærelser.

Bibliotheket var en af de ældste Bogsamlinger i Staden. Walfendorf selv havde givet 429 Bøger dertil, senere Colligianter have anseeligen forøget det. Blandt andre havde Professor Eloquentiæ Magister Eilersen foræret samme 1409 Volumina, Capellanen til Nicolai Kirke Jacob Snistorfs 1014 Bøger, Magister Paul Hersleb 199 Bøger, ved hvilke trende Bogsamlinger, der til Gibernes Admindelse paa Tavler var anbragt tre latinske Inscriptioner.

Budolphi Kloster laae ogsaa i St. Pederstrædet ved Siden af Walkendorfs Collegium. Det var en lille grundmuret Bygning, og over Indgangen til samme læstes Stiftelsens hele Historie i følgende i Steen udhugne Inscription.

„Salig Morten Budolphs Kloster, legeret Aar 1725 med Capital 4000 Rdlr.; først indrettet i Pustervig, som brændte Aar 1728; nu atter paa denne større Plads af nye opbygget og til Fremvæxt i Tiden med Fundas efter Testamentet, istandsat Aar 1743 af Justitsraad og Professor Christian Thesstrup.

Otte Lemmer nød deri frie Bolig, og hver af dem havde 3 Mk. ugentligen.

Herforuden blev endnu i denne Ildbrand ødelagt og opbrændt Frue Latinske Skole, hvis Façade vendte ud til Frue Kirkegaard. Den havde 11 Fag Vinduer, var 2 Etager høi, havde en Dværg paa to Fag og en spids Frontespids. Den var 55 Alen breed, 11 Alen høi til Gesimsen og 22 Alen til Tagryggen. Desuden havde den ogsaa en Façade ud til Skindergaden, hvilkeden tjente Rectorerne og Hørerne til Vaaning.

Frue Latinske Skole blev allerførst oprettet og opbyggt Aar 1548 paa Frue-, Nicolai og Hellig-

liggeistes Kirkers Beføstning; derefter blev den ombyggt 1591 ved Sammenstød af adskillige formuende Mænd, saasom Christopher Parsberg, Erich Murrck og Axel Gyldenstjerne; Aar 1634 blev Lærernes Baaning tilbygget paa ovennævnte Kirkers Beføstning; men i Ildbranden 1728 blev den hele Bygning ødelagt og siden igjen opbyggt, saaledes som den nu var, da den blev ødelagt.

Naar den afbrændte Deel af Staden igjen opbygges, er det meget at formode, at Gaderne ville faae en anden Skikkelse og Inddeling end den de have haft for Ildbranden. Det vil vel derfor ikke være overflødigt, at man her anfører deres sidste Skikkelse samt deres Oprindelse.

Holmens Canal, ellers kaldet Storreskrædet strakte sig fra Holmens Broe til Kongens Nytorv. Paa den ene Side ned af Kongens Nytorv til havde den en Vandgrav, op ad Holmens Broe, Admiralitetsbygningen og en anden Sæ. Staten tilhørende Gaard, og paa den anden Side en stor Mængde smukke private Bygninger. Til dette Stræde havde trende smaae Tvergader deres Udlob, nemlig Admiralgaden, Svaldergaarden og Ulsegaden. Alle disse Gader gjennefskar Hummergaden, Læsegaden og Dybensgaden, men Ulsegaden

tegaden løb lige til lille Kongensgade, da derimod de andre to endte sig i Viingaardsstrædet lige for St. Nicolai Kirke. Fra gammel Strand løb der et lille Stræde ned til Laxegaden, Boldhuusgaden kaldet, og i den anden Ende af Laxegaden løb en lille Gade, kaldet Reverenngaden, ned til Kongens Nytorv. Mellem Laxegaden og Kanalen var Hummergaden, hvilken i den Ende mod Kongens Nytorv var lukket, men i den anden Ende stødte til Admiralgaden. Dybensgade var ligeledes lukket i den ene Ende og stødte med den anden Ende til Admiralgaden.

Den Strækning, hvor disse Gader laae, havde i de ældre Tider, da Østerport laae paa Hallands-Nas eller Kongens Nytorv, været en Slottet tilhørende Frugthauge samt en Plads, hvorpaa der blev holdet Carrusel; Kong Christian den Fjerde lod den bebygge for sine Søofficierer og Skippere; og disse Bygninger ere siden blevne afhændede til private Folk. Det er derfra, man endnu har kaldet alle disse Smaagader Skipperboderne.

Viingaardsstrædet løb fra Kongens Nytorv til Fortunstrædet, hvilken sidste lille Gade stødte med den anden Ende til Gammelstrand. Viin-
gaard

gaardstrædet formodes at have faaet sit Navn af en Wiingard, som skal have lagt ved den tilforn paa Skipperbodernes Grund beliggende Frugthauge, og som skal have stødt til denne Gade.

Hvelvingen løb fra Admiralgaden langs med et Hjørne af Nicolai Kirkegaard om til lille Kongensgade, lille Kirkestrædet løb fra Hvelvingen ud i store Færgestrædet, lille Færgestrædet stødte til Gammelstrand tet ved Fortunstrædet, store Kirkestrædet løb ogsaa i lige Flugt fra lille Kongensgade og stødte til store Færgestrædet tet ved Amagertorv, store Færgestrædet løb fra gammel Strand til Amagertorv.

Endeel af disse Gader, saasom lille Færgestrædet, store Færgestrædet og flere have i de ældre Tider understaaet tildeels Vand, som er blevet opfyldt. Færgestræderne skal have faaet deres Navne af et Færgested, de løb ud til.

Amagertorv er en stor lang Plads løbende i Flugt med Dimmelskæftet. Til den ene endnu staaende Side af dette Torv støder Klosterstrædet, Køllegaden, Helliggeiststrædet og store Kjøbmagergaden, til Enden af samme støder Østergaden, til den afbrændte Side af dette Torv stødte store Færgestrædet, Høibrostrædet og Hyskenstrædet. Dette Torv

Torv var i de ældre Tider et Fiskertorv, men blev siden af Kong Christian den Anden, da han havde stiftet Colonien Amager, overdraget Amagerlands Indbyggere til deres Handel med Kjøkkenurter.

Af Østergaden, som løber fra Kongens Nytorv til Amagertorv er ikkun nogle faa Huse fra St. Jørgensgade til Amagertorv afvændte. Østergaden har faaet sit Navn af Østerport, som i ældre Tider laae for Enden af samme paa Kongens Nytorv.

Høibroestrædet løb fra Gammel-Strand til Amagertorv. Denne Gade havde faaet sit Navn af Høibroe, til hvilken den stødte. Der siges, at Kong Hans skal have holdt sin Søn Kong Christian den Anden, medens han var Kronprinds, i Kost hos en Bogbinder ved Navn Hans i denne Gade.

Hyskenstrædet løb i ældre Tider fra Amagertorv indtil Gammelstrand, og blev kaldet Lydsternes Gade, fordi de fra Lybeck, Rostock og Stettin kommende Kjøbmænd der havde de Boder, hvori de udsolgte de Vare, de bragte fra Lydstland; men i vore Tider endtes den ved Læderstrædet, hvor en anden lille fra Gammelstrand løbende Gade, navnlig Naboelss, mødte den.

Læderstrædet løb fra Høibroestrædet til Hyskenstrædet, hvor den blev mødt af Compagnie-

stræ-

strædet. I denne Gade var Jødernes Kirke; den var og beboet af mange Jøder, uden al Tvivl, for at være i Nærheden af deres Tempel.

Gammelstrand løb rundt om Slottet fra Holmenskirke til Assistentehuset. Denne Gade havde i ældre Tider, da Canalen om Slottet var en aaben Grav staaet under Vand, men blev under Kong Friderich den Anden begyndt at opfyldes, efterat Rentemesteren Christopher Walkendorf der havde ladet bygge Weierhuset.

Til Vimmelskæftet, hvoraf der kun er bleven staaende en Deel Bygninger paa den ene Side, stødte Badstuestrædet og Knaboestrædet paa den ene Side, Nyegaden for Enden og Skouboegaden paa den anden Side. Vimmelskæftet blev i de ældre Tider kaldet Fiskergaden efter Amagertorv, som man kaldte Fiskertorvet.

Badstuestrædet løb fra Vimmelskæftet til Compagniestrædet; Brolæggerstrædet, en lille i Raadhuusstrædet begyndende Gade, havde deri sit Udlob. Badstuestrædet havde faaet sit Navn af de i ældre Tider deri holdte Badstuer; i det femtende Aarhundrede kaldte man den Bombestrædet, hvilket skal have sin Oprindelse fra Naven, da kaldet Bom,

Vom, for hvilken man ansaae Bad af være sunde.

Knabroestrædet løb fra Bimmelskæftet til Nye Broe; den blev gjennemskæaren af Compagniestrædet og Broelæggerstrædet; en lille Vinkelgade, Endelsstrædet kaldet, begyndt i Broelæggerstrædet, løb ud til samme, og Snaregaden og Magstrædet mødte hinanden i dette Stræde. Knabroestrædet havde faaet sit Navn af en lille Broe over Slotskanalen, kaldet Knagbroe, som det stodte til og som blev afbrudt Aar 1724. I ældre Tider kaldtes Strædet Læbroestrædet efter samme Broe, som da blev kaldet Læbroe.

Skovboegaden løb fra Bimmelskæftet til Skindergaden; det var en Gade, der kun bestod af nogle faa Huse. Nyegaden forenede Bimmelskæftet med Gammeltorv: den kaldtes Nyegaden, fordi den var bleven anlagt efter Ildbranden 1728.

Compagniestrædet løb i Flugt med Læderstrædet op til Raadhusstrædet, hvor det blev afløst af Farvegaden. Dette Stræde havde faaet sit Navn af et dansk Handelscompagnie, der i dette Stræde eiede en Bygning, hvori det holdt sine Forsamlinger. Compagniet forandredes siden til

et Skydeselskab, og er det samme, som nu holder sine Skydesvæbner uden Væsterport paa den Kongelig privilegerede Skydebane,

Snaregaden, hvoraf den ene Side er lagt i Nisse, løb i Flugt med Gammelstrand til Knabroestrædet, hvor den blev afløst af Nagstrædet. Den havde i de ældre Tider været Vand og blev først opfyldt og bebygget i Slutninger af det sextende Aarhundrede. Sit Navn havde den faaet efter en Raadmand Snare, der i samme eiede endeel Huse og Pakboder, som han bortleiede.

Skindergaden, hvoraf en lille Deel er afbrændt, løber fra store Kjøbmagergade til Klædeboderne, hvilken sidste Gade, der løb ud til Gammeltorv, er ganske afbrændt. Klædeboderne havde faaet sit Navn efter Kræmmerlauget, der i ældre Tider kaldtes Klædeboelauget.

Til Raadhuusstrædet, som løb fra Vandfontænen til Nyetorv, og hvoraf endeel er afbrændt, stødte Nagstrædet, Compagniestrædet, Farvegaden og Broelæggerstrædet. Raadhuusstrædets ene Side afbrændte ganske Aar 1749. Det havde faaet sit Navn af Raadhuset, og det var siden ovennævnte Jldsvaade blevet udvidet til en bred Gade.

Farvegaden, hvoraf den ene Side ganske er afbrændt, paa en eneste Bygning nær, løb fra Raadhuusstrædet til Vestervold. Den var igjennemskaaret af Gaasegaden og Hestemøllestrædet, der midt i samme mødte hinanden. Farvegaden havde faaet sit Navn af en Kongelig Fargaard, som laae der i de ældre Tider, og som i Aaret 1666 blev indrettet til Bartov Hospital.

Til Nyetorv stødte Raadhuusstrædet og Slutteriegaden; Raadhuset skildte det fra Gammeltorv. I de ældre Tider stod der paa dette Torv endeel Boeliger for adskillige af Rettens Betjente. Disse brændte af i Aaret 1647, hvorefter Torvet i det paafølgende Aar blev anlagt. Et Chafot stod der midt paa dette Torv til 1761, da det blev nedbrudt.

Slutteriegaden, som løb fra Nyetorv til Hestemøllestrædet, havde sit Navn efter det Fængsel, som ud til denne Gade var anlagt; og Hestemøllestrædet, der i den ene Ende blev mødt af Gaasegaden og i den anden af Rattesundet, havde sit Navn af en Hestemølle, som der i de ældre Tider var beliggende.

Til Gammeltorv stødte Nyegaden, Riædeboerne, Rørregaden, Vestergaden og Friderichsberg,

berggaden. Gammeltorv kaldtes i de ældre Tider det gamle Marked, fordi Marked der blev holdet. Dette Torv var ligesom Nyetorv bebygget med meget ziirlige Bygninger. Midt paa samme staaer et smukt og konstigt Springvand, omgivet med et ottekantet Jerngitter. Af Nørregaden er ikkun den ene til Gammeltorv stødende Ende brændt.

Frederichsberggaden løb fra Gammeltorv til Vesterport, og var igjennemskaaen paa den ene Side af Rattesundet og paa den anden af Smedebakken, hvilke to Gader mødte hinanden; ligesaa havde og Mikkelsbryggersgaden sit Udlob i denne Gade. Det var en lige, breed og velbebygget Gade. Den havde sit Navn af Lystflottet Frederichsberg, da den førte lige til Vesterport, uden for hvilken dette Lystslot ligger.

Rattesundet løb fra Hestemøllestrædet til Frederichsberggaden, og Slutteriegaden, Lavendelsstrædet og Henrichsyrens Gang havde deri deres Udlob. Det havde faaet sit Navn efter et lille Sund, som i de ældre Tider løb op i denne Egn af Staden, men som siden blev tilkastet. Lavendelsstrædet løb fra Rattesundet til Vester vold; Mikkelsbryggersgade havde sit Udlob i dette Stræde.

Det

Det kaldtes i de ældre Tider Casse Bindersstrædet efter en Raadmand, navnlig Lauritz Binder, som i dette Stræde i det femtende Aarhundrede havde bygget en Deel Baaninger. Til Mikkelbryggersgaden, fordum Mikkelbryggers Gang, stodte Henrichsyrens Gang.

Vestergaden, som var overskaaren af Smedebakken og store Larsbjørnstrædet, der modte hinanden, løb fra Sammeltorv til Vestervold. Den havde faaet sit Navn af Vesterport, der til Aaret 1659, da den nesten blev nedskudt af Ekensten, laae for Enden af denne Gade. Smedebakken løb fra Kattesundet til store Larsbjørnstrædet; det var den høieste Grund i Staden.

Studiestrædet løb fra Nørregaden til Vestervold, det var igjennemskaaret af store og lille Larsbjørnstrædet, som mødte hinanden. I Aaret 1512 blev det paa Hjørnet af dette Stræde liggende Raadhuus indrettet til Studiegaard, og deraf fik Strædet sit Navn; for den Tid kaldtes det Raadhuusstrædet. Store og lille Larsbjørnstrædet havde faaet deres Navn efter een i denne Egn boende Borger ved Navn Lasse Bjørsen, og hvis Enke i Aaret 1479 skjenkede St. Petri Kirke en Deel af sin Grund.

Eil St. Pederstrædet, hvoraf den største Deel er afbrændt, stødte Teglgårdstræde, en Gade, paa hvis Grund den, førend samme blev taget inden for Stadens Volde, stod et Teglbrennerie, der siden blev afbrudt, og hvorefter den har faaet sit Naavn. I St. Pederstrædet, der kaldtes saaledes, fordi St. Petri Kirke vender med den ene Side ud til samme, laae det afbrændte Balsendorske Collegium og Budolphi Kloster.

Afbrændte Huse og Gaarde | Bessadigede.

I Nørre Qvarteer	209	9
I Strand Qvarteer.	81	'
I Snarens Qvarteer	123	'
I Øster Qvarteer	298	11
I Klædeboe Qvarteer	14	'
I Friemans Qvarteer	10	'
I Vester Qvarteer	206	2
	941.	22.